

УДК 338.1631145

РЕАЛІЗАЦІЯ АДАПТИВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

С. Онисько, к. е. н., професор,

О. Шолудько, к. е. н., доцент

Львівський національний аграрний університет

Онисько С., Шолудько О. Реалізація адаптивних можливостей сільськогосподарських підприємств
У статті оцінено адаптивний потенціал сільськогосподарських підприємств різних організаційних форм до ринкової економіки. Досліджуються особливості реалізації адаптивних можливостей сучасного агробізнесу, аспекти його практичного застосування в сучасній аграрній економіці.

Ключові слова: адаптивні можливості сільськогосподарських підприємств, адаптивний по-тенціал, механізми адаптації, методи адаптації.

Onysko S., Sholudko O. The realization of adaptive possibilities of agricultural enterprises

The adaptive potential of agricultural enterprises of different organizational forms to a market economy was evaluated. The features of realization of modern agrobusiness adaptive possibilities, aspects of its practical application in modern agricultural economy is researching.

Key words: adaptive features farms, adaptive capacity, adaptation mechanisms, methods of adaptation.

Онисько С., Шолудько О. Реализация адаптивных возможностей сельскохозяйственных предприятий

В статье оценен адаптивный потенциал сельскохозяйственных предприятий различных организационных форм к рыночной экономике. Исследуются особенности реализации адаптивных возможностей современного агробизнеса, аспекты его практического применения в современной аграрной экономике.

Ключевые слова: адаптивные возможности сельскохозяйственных предприятий, адаптивный потенциал, механизмы адаптации, методы адаптации.

Постановка проблеми. Головною метою стратегії аграрно-інноваційного розвитку України є досягнення сталого розвитку країни шляхом диверсифікації галузей економіки, що сприяє відходу від сировинної спрямованості, ефективно використання науково-технологічного потенціалу та підготовка умов для переходу до сервісно-техно-логічної економіки. Досягнення поставлених завдань в умовах ринкової економіки можливе лише на основі використання сучасних принципів і методів адаптивного управління агропромисловими підприємствами.

Досягнення конкурентоспроможності та забезпечення сталого економічного зростання підприємств нерозривно пов'язані з розвитком і вдосконаленням системи управління. Адаптація – це форма відображення діючим підприємством і його структурними одиницями механізмів впливу ринкового середовища, яка прагне

встановити рівновагу у взаємовідносинах на ринку. Ступінь адаптованості сільського господарства можна показати через категорію рівня його конкурентоспроможності. Поняття “конкурентоспроможність сільськогосподарського товаровиробника” характеризує можливість пристосування до мінливих умов ринкового середовища. Конкуренція – це особливий тип взаємовідносин між ринковими агентами, що характеризується постійним прискоренням процесу оновлення усіх сфер відтворювального процесу, прагненням першим досягти успіху [1, с. 97].

Роль адаптивного управління агропідприємствами і масштаби його практичного застосування в сучасній економіці значно зростають. Недостатньо чітке уявлення про внутрішні механізми розвитку процесів і відсутність стійких закономірностей у функціонуванні аграрної

економіки посилюють роль адаптивного управління агропідприємствами і масштаби його практичного застосування в сучасній економіці.

Особливо значущими є питання, пов'язані з аналізом форм адаптації агропідприємств, розкриттям напрямів необхідних змін в їх діяльності і взаємозв'язків. Важливим є аналіз результативності адаптації підприємств, визначення глибини якісних зрушень в їх виробничій та організаційній структурах.

У сучасній економічній літературі в основному розглядаються питання прикладного характеру. Теоретична сторона представлена аналізом організацій і проблем еволюційного розвитку аграрної економіки. Адаптації агропромислових підприємств відводиться незначна роль.

У результаті не вироблена цілісна мікроекономічна концепція адаптивного управління агропромисловими підприємствами, що дозволяє розкрити специфіку діяльності суб'єктів господарювання та закономірності їх розвитку в нестабільній економіці, що відрізняється передумовами, переліком об'єктивних завдань, умовами і механізмом реалізації. У зв'язку з цим розробки практичного плану не отримують належного методологічного підкріплення.

Специфіка сучасного етапу економічних реформ в Україні полягає в тому, що стійке економічне зростання не може бути досягнуте на основі традиційних підходів до вирішення питань удосконалення управління. Необхідні нові теоретичні та методологічні рішення, які враховували б специфіку розвитку вітчизняних агропромислових підприємств в умовах ринкових відносин. Тому розвиток адаптивного управління агропромисловими підприємствами є одним з актуальних і нагальних завдань.

Низький рівень адаптації сільського господарства до вимог економічного розвитку має універсальний і об'єктивний характер. В її основі лежать особливості виробничого процесу в галузі: довготривалий період виробництва, низькі можливості для маневрування ресурсами, орієнтація на традиційні ринки, неможливість створення нових видів продукції, які дозволяли б

отримувати надприбутки тощо. Не останню роль відіграє неprestижність роботи в сільському господарстві, унаслідок чого в галузі зайнято найменш кваліфіковану, мобільну та освічену частину трудових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукова постановка проблеми становлення й розвитку адаптивного управління агропромисловими агропідприємствами вимагає комплексного, системного використання теоретичної спадщини вітчизняних і зарубіжних учених для пізнання сутності адаптивного управління та моделювання процесів з урахуванням особливостей реальних умов України.

У вітчизняній економічній літературі питання про становлення й розвиток моделі адаптивного управління як цілісної конструкції не ставилося як спеціальний предмет вивчення. Різні аспекти цієї проблеми відображені в працях відомих вчених та науковців, серед яких Е. Аврамова, Р. Акофф, Т. Воїнова, В. Гончаров, С. Єрохін, Г. Клейнер, А. Козаченко, В. Копитко, П. Макаренко, М. Мескон, С. Наконечний, А. Швиндіна. Опубліковані вченими праці охоплюють лише певне коло проблем. Недостатня наукова дослідженість цього питання зумовлює актуальність порушеної проблеми, а це потребує наукового обґрунтування та нових тенденцій дослідження.

Проблема адаптації підприємства висвітлена в багатьох працях, сформована наукова школа, що вивчає її. Цими питаннями займалися В. Анфілатов, В. Гончаров, І. Гурков, А. Козаченко, А. Сапожников. Але основні проблеми, висвітлені в роботах названих авторів, були пов'язані з поняттям адаптації підприємства, побудовою механізму адаптації. Питання ж, пов'язані з оцінкою адаптивних можливостей, їх формуванням і управлінням, розкриті недостатньо й вимагають додаткового розгляду.

Сучасна фінансова наука і практика ще не виробили єдиного підходу до адаптивного управління ринковими, трансформаційними процесами в умовах функціонування агропідприємств. Відсутня єдина думка у визначенні сутності, місця і ролі адаптації

агро-підприємств у реформуванні вітчизняної економіки, основних напрямів і сфер застосування, механізмів реалізації.

Складність і недостатня розробленість проблеми адаптивного управління промисловими агропідприємствами в умовах ринкових перетворень, а також необхідність по-дальшого розвитку теорії та практики його застосування визначили доцільність її по-глибленого вивчення, а також актуальність і вибір теми цього дослідження.

Постановка завдання. Мета роботи – провести оцінку адаптаційних можливостей сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм до умов ринкового середовища. Основним завданням цього дослідження є формулювання основних підходів до визначення поняття та процесу адаптації сільськогосподарських підприємств, враховуючи специфіку ведення аграрного виробництва.

Виклад основного матеріалу. У процесі розвитку ринкових відносин у сільському господарстві України об'єктивно склалась потреба у формуванні нових структур і механізмів управління агропідприємствами. Більшість вітчизняних агропідприємств, які мали налагоджену систему виробничо-господарської діяльності, виявилися нездатними адекватно й усвідомлено реагувати на постійно мінливі умови зовнішнього середовища через нерозвиненість ринкових інструментів гнучкого адаптивного управління.

Адаптацію агропідприємств до ринкового середовища слід розглядати як процес пристосування їх параметрів до невизначених умов навколишнього середовища, що забезпечують підвищення ефективності їх функціонування протягом усього життєвого циклу [2, с. 130].

У характеристиці адаптації агропідприємств особливу увагу доцільно звернути на дослідження процесів реалізації сільськогосподарської продукції, ступеня насиченості ринку технічною продукцією, цінової політики, механізмів кредитування, формування та погашення заборгованості.

Функціонування сільськогосподарського виробництва належить до систем підвищеного економічного ризику. У важких умовах не всі сільськогосподарські підприємства ефективно здійснюють свою

діяльність та виживають у кризових ситуаціях. Тому вони ха-рактеризуються різними рівнями внутрішнього механізму адаптації та по-різному компенсують втрати від ризику або знижують його рівень. Спробуємо довести це твердження за допомогою методу порівняння сільського господарства з іншими галузями.

Порівняльний аналіз показує, що діяльність сільськогосподарських підприємств володіє досить сильними, тільки йому притаманними компенсаторними можливостями. У сільського господарства порівняно з іншими виробництвами більше адаптаційних ринкових можливостей. Це можна пояснити тим, що багато видів продовольства має низьку еластичність попиту від зміни ринкових цін і доходів населення, оскільки є предметами першої необхідності. З цієї причини частина продовольчого ринку, пов'язаного з продукцією повсякденного попиту, не схильна до сильних коливань навіть при зниженні рівня доходів населення або при зростанні роздріб-них цін. Крім того, у споживанні різних груп населення відбуваються активні структурні зміни внаслідок заміщення одних видів продукції іншими залежно від співвідношення цін. Це дозволяє підтримувати відносну рівновагу на продовольчому ринку, що дещо знижує ризику для виробників.

Інша особливість сільського господарства пов'язана з використанням як головного засобу виробництва земельних угідь. На відміну від промислових засобів виробництва, які піддаються фізичному та моральному зносу, земля в разі правильного її використання не тільки не знижує своїх продуктивних можливостей, а й збільшує їх, так само, як і ринкову ціну земельної ділянки за наявності рентного доходу і ринкового попиту.

Земельні угіддя володіють можливостями внутрішньої трансформації: розорювання луків і пасовищ або залуження ріллі, переведення частини її в переліг, розширення розмірів парів, осушення заболочених ділянок та інші форми меліорації земель тощо. Завдяки трансформації угідь можна регулювати розміри площі обробітку землі, структуру посівів, розміри скотарства.

За наявності прогнозів про зміну ринкового попиту на продукцію можна на тих же площах збільшувати виробництво одних куль-тур, скорочуючи посіви інших. Зрозуміло, для реалізації цієї стратегії існують обмеження тимчасового характеру (терміни проведення весняно-польових робіт) та обмеження, по-в'язані з раціональним чергуванням сільськогосподарських культур.

Певні адаптаційні можливості існують і у тваринництві. Це пов'язано з прискоренням розвитком (відновленням) свинарства і птахівництва, як скоростиглих галузей сільського господарства. Потрапляючи в несприятливі умови, господарства скорочують найменш продуктивну частину поголів'я, змінюють структуру кормів на користь менш енергоємних і дешевших.

Адаптаційні можливості сільського господарства пов'язані з районуванням культур, які пристосовані до регіональних умов і краще переносять несприятливі погодні умови, а також із застосуванням гнучких технологій залежно від поєднання показників вологості та теплозабезпечення посівів.

Одним з адаптаційних чинників у сільському господарстві є придатність до досить тривалого зберігання деяких видів продукції, насамперед зерна, що дозволяє створювати резерви на випадок погіршення господарської або ринкової ситуації.

Можливості для зниження рівня ризику за допомогою структурної адаптації є і у сфері переробки сільськогосподарської продукції. Використовуючи один і той самий вид сировини, молоко- або м'ясо-молочні комбінати можуть порівняно швидко змінювати асортимент виробленої продукції, враховуючи ринкову кон'юнктуру. Всього три роки тому асортимент молочної та м'ясної продукції, виробленої вітчизняними підприємствами, не відрізнявся різноманітністю. Конкуренція з імпортом змусила виробників модернізувати виробництво, покращувати якість, упаковку, розширювати асортимент продукції. У результаті споживачі зараз явно віддають перевагу вітчизняній продукції. Кожне підприємство вже зайняло свою нішу на продовольчому ринку і тепер конкурує за її

розширення не стільки з імпортними, скільки з товарами інших вітчизняних підприємств.

Таким чином, можна зробити висновок, що сільськогосподарські товаровиробники використовують свої властиві адаптаційні механізми. Для реального використання цих можливостей необхідно правильно оцінювати рівень ризиків, вибирати обґрунтовану стратегію і тактику господарської діяльності в умовах ринку.

Сучасні умови функціонування ринкової системи такі, що адаптація агропідприємств залежить, передусім, від ефективного використання їх внутрішнього потенціалу. Реалізація пріоритетів довгострокового розвитку, які задають контури ринкової політики, неможлива без внутрішньої перебудови самого підприємства – появи нових функцій і видів діяльності, підвищення його комунікаційної активності, створення умов для управління інтегрованими процесами, комплексного використання маркетингового інструментарію.

Механізм адаптації об'єктів дослідження як цілісності є виявлення різних внутрішньовиробничих чинників їх діяльності і взаємин із зовнішнім середовищем. Вони залежать від змін внутрішньої організації та управління підприємством, що впливає на адекватне сприйняття ринкових сигналів і адаптацію до вимог споживачів, як елемент ринкової політики.

До чинників, що розкривають механізми адаптації підприємств, на наш погляд, можна зарахувати: особливості орієнтації в економічному просторі; досягнення активності та пасивності органів управління агропромисловим розвитком, креативність рішень, прийняття "нових" цінностей, уміння вчасно робити вибір, багатоваріантність розвитку.

Аналіз основних фінансово-економічних показників роботи сільськогосподарських підприємств та оцінка їх адаптивного потенціалу свідчать про те, що однією з причин повільної адаптації було скорочення попиту і невміння маневрувати запасами, тобто го-ловне джерело труднощів підприємств лежить не лише ззовні, але й всередині них. Розрахунки на базі статистичних даних дозволили отримати низку кількісних характеристик адаптивного

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

потенціалу під впливом загальноекономічних чинників.

Ступінь адаптованості сільського господарства можна показати через категорію рівня його конкурентоспроможності. У процесі аграрної реформи в Україні з'явилися нові форми сільськогосподарських підприємств, їх формування було однією з цілей аграрної політики: трансформувати сільськогосподарські підприємства з метою підвищення рівня їх адаптованості до вимог ринкової економіки. За допомогою аналізу кінцевих результатів їх функціонування нами встановлено певні закономірності [3, с. 22].

У 2004 р. у Львівській області найпоширенішою організаційно-правовою формою сільськогосподарських підприємств були господарські товариства, яких на кінець 2004 р. налічувалося 328. У тому ж році в області функціонувало 244 приватних підприємства

(включаючи фермерські) та 17 виробничих сільськогосподарських кооперативів [2, с. 131].

У 2010 р. (порівняно з 2004 р.) кількість господарських товариств скоротилась на 67% і становила 103. У тому ж році в області функціонувало 86 приватних підприємств (включаючи фермерські) та лише 1 виробничий сільськогосподарський кооператив. Відмінності в організаційно-економічних параметрах різних сільськогосподарських підприємств впливають на основні показники ефективності їх функціонування. Рівень рентабельності продукції рослинництва протягом 2000–2010 рр. зріс з 16,1 до 39,6%, а значення рівня збитковості у тваринництві 43,0 змінилось на позитивне значення і становило 0,7% [4, с. 164].

Значна частина сільськогосподарських підприємств Львівської області за організаційно-правовими формами господарювання є збитковими (див. табл.).

Таблиця

Економічні показники діяльності сільськогосподарських підприємств Львівщини за організаційно-правовими формами господарювання*

Показник	Господарські товариства	Приватні підприємства (включаючи фермерські)	Виробничі кооперативи	Державні	Міжгосподарські та інші
Кількість сільськогосподарських підприємств, од.	103	86	1	6	1
Кількість прибуткових підприємств, од.	47	46	1	-	1
Одержано прибутку, грн	343943,2	55566,1	144,0	-	1386,0
Сума прибутку в розрахунку на одне підприємство, грн	7317,9	1208,0	144,0	-	1386,0
Одержано збитку, грн	51148,9	8879,7	0	1321,5	0
у відсотках до загальної кількості	50,5	41,9	-	100,0	-
Сума збитку в розрахунку на одне підприємство, грн	983,6	246,7	-	220,3	-
Рівень рентабельності від реалізації продукції сільського господарства, %	31,0	17,7	2,3	-15,1	12,9
Припадає на 1 підприємство:					
сільськогосподарських угідь, га	1383	676	290	1450	-
працівників, осіб	44,3	22,7	222	37,5	144

*Джерело: [4, с. 69].

Зокрема, неефективно здійснюють свою діяльність 50,5% господарських товариств, 41,9% приватних підприємств (включаючи фермерські), 100% державних підприємств. Основна частка прибутку припадає на господарські товариства (85,8%), менша – на приватні підприємства (13,8%), сільськогосподарські виробничі кооперативи (0,1%), інші підприємства (0,3%). Інші 94 сільськогосподарські підприємства в результаті своєї діяльності у 2010 р. зазнали збитків на суму 61,4 млн грн.

Так, збитки отримали 52 господарських товариства на суму 51,1 млн грн., 36 приватних підприємств на суму 8,9 млн грн та 6 державних підприємств на суму 1,3 млн грн [5, с. 29]. З розрахунку на одне господарство найбільшу суму прибутку (7,3 млн грн) отримали господарські товариства, 1,4 млн грн – інші підприємства, 1,2 млн грн – приватні підприємства, 0,1 млн грн – сільськогосподарський виробничий кооператив.

Водночас найбільшу суму збитків з розрахунку на одне господарство отримали господарські товариства (1,0 млн грн), меншу – приватні та державні підприємства (по 0,2%).

Виходячи з викладеного, слід зазначити, що у 2010 р. з усіх організаційно-правових форм Львівської області сільськогосподарським виробництвом найефективніше займаються приватні підприємства. Господарські товариства, виробничі кооперативи й державні підприємства мають значно гірші економічні показники, але це зовсім не означає, що вони не мають перспектив. Для активізації та значного покращання фінансово-економічних показників діяльності підприємств вказаних організаційно-правових форм необхідно залучати оптимальні розміри інвестицій та запроваджувати сучасні технології.

Серед усіх видів сільськогосподарської продукції протягом 2000–2010 рр. найбільш рентабельним було виробництво зерна. У всій сукупності підприємств рівень рентабельності цього виду продукції у 2007 р. становив 53,6%,

у 2008 р. – 58,1%, у 2010 р. він знизився до 4,5% [4, с. 164].

Виробництво цукрових буряків у всіх сільськогосподарських підприємствах було нерентабельним до 2006 р. У 2009 р. рентабельність становила 101%, проте тенденція до зростання мала зворотний ефект, оскільки у 2010 р. вона становила 56%.

У 2006 р. надзвичайно високі показники рентабельності було досягнуто на виробництві картоплі (46,7%) лише у приватних підприємствах, зокрема фермерських, а у 2010 р. рентабельність знизилась до рівня 41,2%.

Стабільно високим протягом 2000–2010 рр. був рівень рентабельності виробництва овочів відкритого ґрунту, що забезпечували фермерські господарства та сільськогосподарський виробничий кооператив.

Упродовж багатьох років рентабельність виробництва молока і молочних продуктів у сільськогосподарських підприємствах була 8%, а вже з 2005 р. вона почала поступово зростати і становила 15%.

Виробництво яловичини протягом 2000–2010 рр. в усіх групах сільськогосподарських підприємств було нерентабельним. Навіть за швидкого зростання цін на яловичину рівень збитковості галузі становив від -51,4% до -36,4%.

Можемо зробити висновок, що найбільша адаптованість у ринковому середовищі у Львівській області серед різних організаційно-правових форм притаманна господарським товариствам.

Загальний обсяг прибутків у сільськогосподарських підприємствах усіх організаційно-правових форм та рівень їх рентабельності виробництва були б значно нижчими без підтримки з боку держави. Це стосується бюджетних дотацій виробникам продукції тваринництва за кожний реалізований центнер тваринницької продукції та повернення податку на додану вартість від переробних підприємств [6, с. 78].

У 2010 р. сільськогосподарські підприємства Львівської області усіх форм власності одержали державну підтримку у розмірі 48946,5 тис. грн, у тому числі за

рахунок бюджетних дотацій 18443,2 тис. грн та 30503,3 тис. грн – за рахунок податку на додану вартість. Очевидною є потреба виявлення резервів зниження витрат. Збільшення прибутковості їх сукупних активів і власного капіталу свідчить про ефективне використання підприємствами своїх активів для отримання прибутку. Оскільки цей показник особливо важливий для інвесторів, то це є добрим сигналом для активізації інвестиційних процесів [5, с. 29].

Аналіз рівня інтенсифікації виробництва, динаміки його обсягів, урожайності сільськогосподарських культур та продуктивності тварин не дає нам змоги виділити організаційно-правову форму сільськогосподарських підприємств, яка б за досліджуваній період була спроможна проявити найкращі адаптаційні можливості в умовах ринкової економіки. За багатьма показниками переваги мають приватні підприємства (включаючи фермерські).

Невисокий рівень диференціації проаналізованих показників показав, що значні труднощі у веденні господарсько-фінансової діяльності відчувають підприємства усіх організаційно-правових форм. Рівень цих показників свідчить про несприятливі загальні економічні умови розвитку всієї економіки та її аграрного сектору і недостатнє використання організаційного потенціалу самих підприємств внаслідок невисокого рівня менеджменту. Досягнення позитивних фінансових результатів неможливе за надзвичайно низького рівня інтенсифікації виробництва, урожайності сільськогосподарських культур, продуктивності тварин. Технологічна ефективність сільськогосподарського виробництва в більшості сільськогосподарських підприємств залишається низькою, що не залишає сподівань на зростання економічної ефективності.

Загальний технологічний рівень виробництва в сільськогосподарських підприємствах усіх організаційно-правових форм низький, що не дає змоги їм успішно конкурувати з іноземними товаровиробниками. Недосконалі урядові заходи з підтримки вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника можуть законсервувати існуючі тенденції. Тому необхідні рішучі заходи з боку держави, спрямовані на підвищення технологічної та

економічної ефективності виробництва в сільськогосподарських підприємствах.

Процес формування ефективних організаційних структур у сільському господарстві області не можна вважати завершеним.

Висновки. Проблема підвищення адаптаційних можливостей сільськогосподарських підприємств та галузі сільського господарства в цілому має комплексний характер і надзвичайно складна. Однак її можна вирішити, оскільки, за висновком багатьох учених, агропродовольчій системі властивий певний адаптаційний потенціал. Існують передумови для забезпечення процесу економічного саморегулювання і пристосування до мінливих чинників зовнішнього середовища, зокрема їх можливого негативного впливу.

У цілому адаптаційний потенціал сільськогосподарських підприємств знецінюється інфляцією і підпорядкований кон'юнктурним короткостроковим інтересам. Внутрішні відтворювальні чинники, стимули економічного розвитку та зміцнення адаптивного потенціалу сільськогосподарських підприємств не приведені повністю в дію.

Аналіз роботи сільськогосподарських підприємств Львівської області показав, що вихід на більш високий рівень розвитку зобов'язує працювати в таких напрямках: підвищувати якість сільськогосподарської продукції; знижувати і контролювати її собівартість; підвищувати ефективність та продуктивність виробничої системи сільськогосподарського виробництва. З цією метою необхідно застосовувати сучасні системи управління маркетингово-заготівельно-виробничо-збутовою та фінансовою логістикою на основі інтеграції бізнес-процесів.

Підвищення рівня адаптаційних можливостей сільського господарства передбачає реалізацію різноманітних заходів, значну частину яких неможливо втілювати в межах визначеної аграрної політики. Це стимулювання попиту на продовольчі товари за рахунок підвищення доходів населення та рівня його платоспроможності; прискорення ринкового реформування аграрної сфери; здійснення внутрішньо-системних організаційно-структурних перетворень;

удосконалення міжгалузевих зв'язків, розвиток міжгосподарської кооперації та агропромислової інтеграції; розвиток інфраструктури агропродовольчого ринку; удосконалення системи страхування ризиків у сільському господарстві; підтримання еквівалентності міжгалузевих відносин; розвиток зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств [7, с. 15]. У зв'язку з цим перехід сільськогосподарських підприємств до нової системи управління операційними процесами (з урахуванням сучасних методологій управління (логістика, контролінг тощо) і агропромислових стандартів) є не тільки еволюційним етапом на шляху їх наближення до світових лідерів виробництва сільськогосподарської продукції, а й посилить їх конкуренцію з вітчизняними та зарубіжними виробниками сільськогосподарської продукції.

Прискорення адаптації сільськогосподарських підприємств залежить від реалізації таких процесів:

- встановлення вихідних параметрів адаптивного потенціалу сільськогосподарських підприємств на базі досягнутих показників у попередньому періоді та їх коригування відповідно до результатів аналізу сформованих умов сільськогосподарського виробництва;
- розробки заходів, що підвищують загальний рівень виробничого потенціалу сільськогосподарського підприємства;
- коригування параметрів потенціалу сільськогосподарського підприємства з урахуванням поліпшення умов функціонування виробництва;
- перевірки на відповідність фактичної величини потенціалу аграрного підприємства необхідній величині;
- формування нових адаптивних виробничих сільськогосподарських структур з метою доведення наявного потенціалу цільового призначення до необхідної величини;
- розподілу потенціалу за структурними підрозділами і за етапами життєвого циклу продукції;
- формування систем внутрішньої і зовнішньої підтримки функціонування аграрного підприємства в реальному режимі.

Розглянуті підходи до побудови методики оцінки адаптивних можливостей підприємства є основою для створення спеціального організаційного механізму або системи, яка підтримує адаптивні можливості сільськогосподарського підприємства на необхідному рівні. Це дасть змогу підприємству зберігати і зміцнювати позиції на ринку, його конкуренто-спроможність, швидко та ефективно реагувати на кон'юктурні зміни, що відбуваються.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Мосієнко О. В. Рефлексивний підхід до прийняття адаптивних рішень в управлінні підприємством / О. В. Мосієнко // *Економіка АПК*. – 2010. – № 8. – С. 95-100.
2. Онисько С. М. Реалізація адаптивних можливостей сільськогосподарських товаровиробників у ринковому середовищі / Онисько С. М. // *Економічна кібернетика*. – 2003. – № 8. – С. 128-132.
3. Саблук П. Т. Обґрунтування та проект концепції адаптації управління аграрним підприємством до ринкових умов / П. Т. Саблук, Ю. С. Коваленко. – К. : ДОД ІАЕ, 2003. – 22 с.
4. Сільське господарство Львівщини у 2010 році : стат. зб. – Львів : Львівське обласне управління статистики, 2011. – 164 с.
5. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств Львівської області у 2010 році : стат. бюл. – Львів : Головне управління статистики у Львівській області, 2011. – 29 с.
6. Блоха А. В. Формування адаптивної державної технічної політики для сільськогосподарських підприємств / А. В. Блоха / *Економіка АПК*. – 2011. – № 2. – С. 75-81.
7. Онисько С. М. Ефективність сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм / С. М. Онисько, Н. М. Лавренюк // *Економіка АПК*. – 2010. – № 8. – С. 10-16.

